

УДК 314.748

ФЕНОМЕН МІГРАЦІОЛОГІЇ ЯК ОКРЕМОГО ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНОГО НАУКОВОГО НАПРЯМУ

Вербовий М.В.,

кандидат економічних наук,
науковий співробітник ДНУ «Інститут освітньої аналітики»
Міністерства освіти і науки України

Анотація. Окреслено проблему міждисциплінарного синтезу як теоретико-методологічного інструментарію в міграціології. Акцентовано на потребі формування науково обґрунтованих стратегічних засад державної політики у сфері міграції.

Феномен міграноміки, як нової геоекономічної парадигми, заактуалізував дослідницький дискурс витворення якісно нового інституціонального поля глобальної трудової міграції. Незважаючи на зростаючі масштаби цього феномена, сучасні науковці все ще не зуміли створити інтегрованого дослідницького інструментарію, що базувався б на міждисциплінарних підходах.

Все вагоміший вплив міграції на політичний, економічний та соціальний розвиток, збільшення її обсягів та інтенсивності в Україні обумовив посилення уваги до дослідження міграційних процесів. Помітний внесок у формування основ сучасної української міграціології здійснила ціла низка вчених: О. Власюк,

В. Геєць, С. Злупко, А. Кравченко, Е. Лібанова, Ю. Макогон, О. Малиновська, І. Марков, Н. Марченко, А. Мокій, О. Позняк, С. Пирожков, С. Писаренко, М. Романюк, А. Румянцева, Є. Савельєв, Л. Симів, А. Філіпенко та інші.

Важливість міграції в історії людства підкреслювали І. Блюнчлі, О.

Ейхельман, Ф. Ліст, Ш.Л. Монтеск'є, Л.Ф.Л. Оппенгейм, Л. фон Мізес, А. Тойнбі та інші. Дослідженням причин і наслідків міграції та проблемі становлення міграціології як окремої міждисциплінарної наукової галузі також присвячені праці відомих зарубіжних вчених: Дж.С. Беккера, Дж. Бориаса, С. Кастелса Кларка, А. Лаффера, Д. Массея, М. Міллера, Дж. Минцера, Л.А. Саастада, П. Самуельсона, С. Сассена, А. Симмонса, А. Портеса, М.П. Тодаро, Дж.Р. Харрися та інші.

Гене́за феномена міграноміки сягає другої половини минулого століття, яку дослідники означили як епоха міграцій. У добу глобалізації та інформаційно-мережевого суспільства міжнародні міграційні потоки стають щораз інтенсивнішими. Так за статистикою ООН кількість міжнародних мігрантів впродовж 2010-2017 років зростає майже на 20% та становить 3,4% всього населення планети.

У сучасній науці існує низка концепцій, що теоретично обґрунтовують соціальні, культурні, екологічні та демографічні чинники і мотиви міграції (теорія демографічного переходу (Т. Акімова, В. Хаскін); теорія чинників міграції (Е. Лі); нова екологічна теорія міграції (О. Старк); теорія сегментованого ринку праці (М. Піора); теорія соціальних мереж (Д. Массей); теорія історичного структуралізму (С. Каслз) тощо.

Водночас, незважаючи на значний інтерес дослідників, що репрезентують різні наукові галузі, актуальним і надалі залишається міждисциплінарний дискурс. Влучно цю проблему окреслив відомий соціолог та фахівець у галузі міграціології Дуглас Массей, який стверджує, що фахівці з суспільних наук підходять до вивчення міграції не з позицій загальної парадигми, а з позицій конкуруючих одне з одним теоретичних доктрин. Справжнє становлення міграціології, на думку вченого, почнеться тільки тоді, коли дослідники візьмуть на озброєння інтегровані теорії, концепції, інструменти і критерії, що ґрунтуються на засадах міждисциплінарного синтезу. Ян і Лео Лукассен констатують, що «найглибша міждисциплінарна прірва» пролягає між істориками з одного

боку і фахівцями з соціальних наук - з іншого. Прієрва майже такої ж глибини розділяє тих фахівців з соціальних наук, які сповідують макропідхід і дивляться на проблеми зверху, зосереджуючи увагу на імміграційній політиці або на ринкових механізмах, і фахівців з соціальних наук, які розглядають проблеми знизу до верху та звертають особливу увагу на реальний досвід окремих мігрантів або конкретних іммігрантських сімей.

Аналіз розмірів і тенденцій міжнародної міграції робочої сили ускладнений недосконалістю його інформаційного та статистичного забезпечення, відсутністю уніфікованих національних і міжнародних показників, які здебільшого носять фрагментарний і залежний від контексту публікацій характер.

Відсутність геоекономічної концепції міграційної політики, науково обґрунтованих стратегічних засад діяльності державних органів у сфері міграції, стратегічних цілей, завдань і стандартів із забезпечення реалізації прав людини не дає змоги підвищити ефективність протидії явищам, що становлять загрозу національній безпеці, – відтоку за межі території України працівників інтелектуальної сфери та висококваліфікованої частини працездатного населення, незаконній міграції, торгівлі людьми, загостренню демографічної кризи, а також не дозволяє повною мірою використовувати соціально-економічний потенціал міграційних процесів.

Традиційний підхід, що на практиці реалізується як прагнення вирішувати проблеми в окремих сферах суспільного життя, нехтуючи системністю та цілісністю підходів, не може бути ефективним. Тому на шляху вироблення в Україні ефективної стратегії і тактики впливу держави на процеси зовнішньої трудової міграції, що стають дедалі інтенсивнішими, виникає гостра потреба поєднання міждисциплінарних наукових розробок, досліджень і практичних кроків. Має бути реалізований такий концептуальний підхід, суть якого б полягала в тому, щоб предметом відповідних досліджень стали не лише зміст, а й

особливості формування міжнародного ринку праці, кореляції стану економіки та соціальної сфери із динамікою та обсягами зовнішньої трудової міграції в Україні, імплементації міжнародного досвіду.

Актуальними залишаються завдання міждисциплінарного теоретичного осмислення геоекономіки міграційних процесів, феномену трансміграції, міграційного капіталу, соціальних та інтелектуальних міграційних трансфертів, дослідження стратегій управління міграціями, пошуки шляхів його оптимізації, максимального використання можливих від цього вигод та мінімізації негативних наслідків.

Вирішення цієї проблеми можливе у площині формування української міграціології як окремого інтердисциплінарного наукового напрямку, який інтегрував би у собі якнайширше коло фахівців та підходів усіх наукових галузей, що дотичні до проблем трансміграції на засадах міждисциплінарного синтезу.